

Aan De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties
t.a.v. De directeur constitutionele zaken en
wetgeving, de heer H.P. Heida
Postbus 20011
2500 EH DEN HAAG

Dienst Publiek

ons kenmerk 07.09964	uw brief van/kenmerk 2007-0000095423	bijlage(n) --	afdeling B&B
behandeld door R. Raterink	telefoon (0591)68 57 10	fax (0591)68 53 59	Emmen, 19 april 2007

onderwerp
Verzoek ambtsbericht over problemen met stemmen

Geachte heer,

Naar aanleiding van uw verzoek om een ambtsbericht over de problemen die er zijn geweest rondom de uitvoering van de Provinciale Statenverkiezingen op 7 maart jongstleden in de gemeente Emmen, kunnen wij u als volgt berichten. Naar aanleiding van het gebeurde heeft de burgemeester opdracht gegeven voor een onderzoek dat antwoord zal moeten geven op een tweetal centrale onderzoeksvragen:

1. Hoe heeft het zover kunnen komen, dat op de dag van de verkiezingen de stemmachines niet functioneerden en wie draagt welke verantwoordelijkheid daarin.
2. Wat is er feitelijk gebeurd op 7 maart en welke lessen trekken wij daaruit.

Dit onderzoek heeft inmiddels plaats gevonden en de resultaten van het onderzoek worden in onze vergadering van 1 mei a.s. ter besluitvorming voorgelegd. Zodra de behandeling in ons college heeft plaatsgevonden zullen wij u een exemplaar van dit onderzoeksrapport doen toekomen.

Ter beantwoording van de vragen van de kamerleden Spies en Haverkamp hebben wij, voorzover deze vragen ook de onderzoeksvragen van onze rapportage raken, stukken uit de rapportage gelicht, die kunnen bijdragen tot beantwoording van de onderhavige vragen. De vragen van de afgevaardigden Spies en Haverkamp luiden:

1. Heeft u kennisgenomen van de stemproblemen die zich op 7 maart 2007 hebben voorgedaan in de gemeente Emmen, waarbij door het verkeerd programmeren van de stemcomputers de lijsten verwisseld zijn?

23042007

Er was geen sprake van verwisseling van lijsten. Er zijn 3 verschillende stemvellen gebruikt:

- één stemvel met alleen maar de kieslijst voor de Provinciale Staten;
- één stemvel met de kieslijsten voor de Provinciale Staten en de dorpsraad Erica en
- één stemvel met de kieslijsten voor de Provinciale Staten en de dorpsraad Zwartemeer

Bij een vergelijking van de stemvellen blijkt dat de 3 stemvellen een verschillende lay-out kennen en dat de namen van de kandidaten in posities verschillen. De gecombineerde stemvellen Erica en Zwartemeer kennen eenzelfde lay-out, terwijl de kandidatenlijst van alleen de Provinciale Staten afwijkt. De kolommen met partijen en kandidaten bij alleen de provinciale verkiezing zijn centraal op het stemvel gepositioneerd, bij de gecombineerde verkiezing zijn de kolommen met partijen en kandidaten links uitgelijnd. De onderzoekers stellen vast dat dit verschil in positionering er de oorzaak van is geweest dat de stembureaus in 6 stembureaus (4 in Erica en 2 in Zwartemeer) wel hebben gefunctioneerd en in 68 stembureaus niet.

2. Deelt u de mening van de gemeente dat hier sprake is van "een grove fout" en dat de problematiek niet het gevolg kan zijn van een bewuste actie? Van welke fout of fouten is sprake?

De onderzoekers hebben vastgesteld dat het verschil in de lay-out (positionering van de lijsten en kandidaten op de stemvellen) de oorzaak is geweest waarom de stembureaus in 6 stembureaus wel hebben gefunctioneerd en in 68 stembureaus niet. Immers, het programmeren en het testen is gebeurd op een stembureau met een gecombineerde verkiezing, terwijl het stemvel van alleen de Provinciale Staten, dat een afwijkende lay-out en positionering kent, niet is getest. Indien dit wel zou zijn gebeurd, zou een foutmelding volgen. Gevraagd door de onderzoekers waarom niet ook het stemvel van alleen de Provinciale Staten is getest, geven de geïnterviewden aan dat deze verkiezing niet verschilt met de verkiezing van 2003, toen ook een gecombineerde verkiezing met de dorpsraden is gehouden.

Op de vraag van de onderzoekers of er verschillen ten opzichte van de verkiezing van 2003 zijn geweest, is geantwoord dat bij de verkiezingen van 2003 er geen verschil in lay-out en positionering was. De onderzoekers hebben vastgesteld dat deze bemerking juist is. De instelling van posities in het geheugen van het ISS systeem van 2003 geeft dezelfde positie-indeling aan. De onderzoekers stellen verder vast dat de firma Nedap de medewerkers niet op de hoogte heeft gesteld van de afwijking van de lay-out en de posities, terwijl de stemvellen verplicht van de firma Nedap moeten worden afgenomen. Dit vormt de reden waarom de medewerkers bij deze verkiezing ervan uit waren gegaan dat er niets was gewijzigd.

3. Acht u het in het algemeen wenselijk dat stemcomputers voor meer verkiezingen tegelijk worden gebruikt, zoals in dit geval voor de Statenverkiezingen en de verkiezing van enkele dorpsraden?

De firma Nedap is de leverancier van de gebruikte stemmachines. De stemmachines zijn getest en geschikt bevonden – TNO goedgekeurd – om meerdere verkiezingen tegelijk op een machine te kunnen uitvoeren. Hiervoor is echter programmatuur nodig (maatwerk) die door Nedap moet worden ontwikkeld en geleverd. Aan Nedap is om het leveren van maatwerk bij het organiseren van de verkiezingen gevraagd. Dat maatwerk is van onvoldoende kwaliteit gebleken. Daarnaast is gebleken dat in het gehele controleproces één verantwoordelijke functionaris ontbreekt, die het fysieke en het digitale proces met elkaar verbindt.

4. Op welke wijze zijn de personen wier stem ongeldig is verklaard of verloren is gegaan, op de hoogte gebracht van dit feit? Is daarbij voldoende aandacht besteed aan het feit dat deze personen nu nogmaals naar het stembureau moeten komen om gebruik te maken van hun stemrecht?

De burger werd bij 68 stemlokalen geconfronteerd met het feit dat er geen stem kon worden uitgebracht. Ten tijde van de schorsing werd dit in een aantal gevallen aan de buitenzijde van het stemlokaal ook middels een daartoe bestemd plakkaat kenbaar gemaakt en in sommige gevallen werd dit persoonlijk aan de kiesgerechtigden medegedeeld. De media waren al vroeg op de hoogte van de problemen met de stemmachines en de afdeling Communicatie heeft hier ook gebruik van gemaakt om de burger zo goed mogelijk te informeren. Met name tijdens de eerste uren van de verkiezingsdag zijn er vele contacten geweest met radio, televisie en de schrijvende pers. Voorts is er op de website melding gemaakt van het feit dat de stembureaus waren gesloten en van de opening van de stembureaus. Hierbij wordt een oproep gedaan om weer te gaan stemmen. Daarnaast is er in de ochtend een persbericht uitgebracht waarin wordt aangegeven dat de stembureaus zijn gesloten en dat deze tussen 10.00 en 10.30 uur weer zullen worden geopend. Over het persbericht heeft overleg met de burgemeester plaatsgevonden. De burgers zijn derhalve middels de diverse media op de hoogte gesteld van de problemen.

Hierbij dient te worden vermeld dat uit de interviews en de persberichten is gebleken dat zowel ten aanzien van de problemen met de stemmachines als ten aanzien van de 15 stemmen die door de leden van het stembureau zijn uitgebracht volledige openheid is betracht. Door o.a. de burgemeester en mevrouw H. Hoekstra-Calamé (teamleider team Communicatie) werd aangegeven dat hierdoor de schade zoveel mogelijk werd beperkt. Dit betrof zowel de imagoschade van de gemeente Emmen als het verlies van stemmen dat zou kunnen ontstaan.

Later is gebleken dat de daling in de opkomst positief 1 procent afwijkt van het Drentse gemiddelde. Er is voorts een incident bekend waarbij een man zijn stemkaart voor de dichte deur van het stembureau heeft verscheurd en er zijn 2 formele klachten binnengekomen.

Uit twee interviews van de voorzitters van de stembureaus is ons gebleken dat het overgrote deel van de kiesgerechtigden die tijdens de schorsing hun stem niet uit konden brengen later alsnog hun stem hebben uitgebracht.

De handelwijze ten aanzien van de 20 á 21 stemmen die voor de schorsing werden uitgebracht dient eveneens te worden vermeld. Het exacte aantal is hierbij niet te achterhalen. De kiesgerechtigden die een stem hadden uitgebracht voordat de stemming in de desbetreffende stembureaus werd geschorst zijn allen persoonlijk door een medewerker benaderd met een brief waarin excuses werden aangeboden en zij werden opgeroepen om hun stem opnieuw uit te brengen. In de brief werd eveneens vermeld dat eventuele vervoersproblemen voor rekening van de gemeente Emmen zouden zijn. Deze kiesgerechtigden zijn derhalve in de gelegenheid gesteld om opnieuw hun stem uit te brengen. 14 van de 21 kiesgerechtigden zijn uiteindelijk persoonlijk bereikt. Van de 20 á 21 kiesgerechtigden die voor de schorsing hun stem hadden uitgebracht hebben uiteindelijk 18 á 19 hun stem opnieuw uitgebracht.

5. Kunt u de garantie geven dat de betrouwbaarheid van de uitslag op geen enkele wijze in twijfel kan worden getrokken?

De processen-verbaal met daarbij gevoegd de opgave van de door de burgemeester vastgestelde aantallen stemmen die in de gemeente Emmen zijn uitgebracht, zijn conform het bepaalde in hoofdstuk N van de Kieswet overgebracht naar het hoofdstembureau voor de verkiezingen van Provinciale Staten van Drenthe te Assen. De uitslag van de verkiezing wordt door de voorzitter van het centraal stembureau zo spoedig mogelijk openbaar gemaakt door een afschrift van het proces-verbaal voor een ieder ter inzage te leggen ter provinciale griffie. Van de terinzagelegging wordt tegelijk openbare kennisgeving gedaan door de commissaris van de Koningin. De terinzagelegging wordt beëindigd, zodra over de toelating van de gekozen leden onherroepelijk is beslist (P23). Dit is op het moment dat provinciale staten een beslissing heeft genomen inzake de toelating als lid van provinciale staten. Hiertegen is geen beroep mogelijk. Tevens doet de voorzitter van het centraal stembureau een afschrift van het proces-verbaal toekomen aan provinciale staten (P24). Inmiddels is het gehele proces rondom de benoeming en toelating van de leden van Provinciale Staten afgerond. Provinciale Staten hebben geen aanleiding gezien om de betrouwbaarheid van de uitslag in twijfel te trekken.

¹ *De enkele wetenschap dat bij verkiezingen in een concreet geval een klein verschil in stemcijfers van directe invloed kan zijn op deze zetelverdeling, behoort niet van invloed te zijn op de vraag of er wel of niet sprake is van een ernstig vermoeden van fouten. (NV, 20264).*

² *Twee schriftelijke en 7 mondelinge bezwaren tegen het gebruik van stemmachines en 5 vermeldingen van verscheurde stempassen in de gemeente Emmen.)*

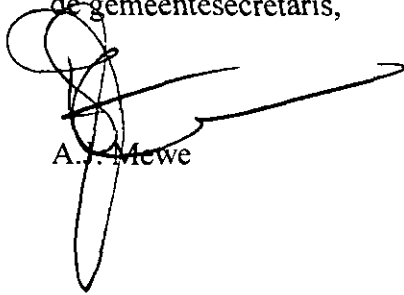
6. Hoe denkt u het vertrouwen bij het gebruik van stemcomputers te bevorderen of te herstellen, in verband met volgende verkiezingen en dan met name de verkiezingen voor de Provinciale Staten, die over het algemeen al een lage opkomst kennen?

De beantwoording van deze vraag is geen onderwerp van onderzoek geweest in de gemeenten Emmen. Daarnaast zijn wij van mening dat deze vraag ook niet door ons kan worden beantwoord.

Wij hopen u voldoende te hebben geïnformeerd, waardoor u in staat bent de vragen van de Kamerleden Spijs en Haverkamp voldoende te beantwoorden.

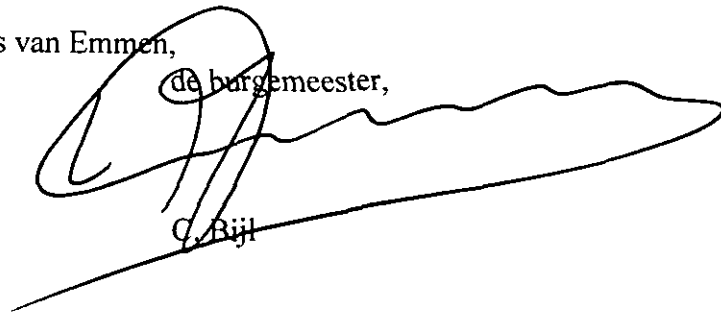
Mochten naar aanleiding van de beantwoording nog aanvullende vragen rijzen, dan zijn wij uiteraard graag bereid deze te beantwoorden.

Hoogachtend,
burgemeester en wethouders van Emmen,
de gemeentesecretaris,

A.J. Mewe

de burgemeester,

C. Bijl